

Polcz Alaine

HALÁL ÉS CSEREPEK (III)

Indulunk

Férfizoknikát veszünk elő, és ráhúzzuk a csizmánkra.

– Sanyi? – kérdezem.

– Nem jött meg.

– Bubuka?

– Nem jött meg.

– Hogy megyünk? – nézek rá.

– Hát máskor is egyedül megyek, nem esznek meg már minket a férfiak.

– De a csomagok!

– Bírom én azt – mondja keményen.

Azzal megragadja őket, és indulunk is.

Még édesanyjától elköszönök. Beszaladok a szobájába, megölelem, megcsókolom. Tökéletesen éber – de nem szól.

A kaput bezárja, a kulcsot belülről fölakasztja a kapufára, aztán meggondolja, zsebre vágja.

– Most már várják meg, míg visszajövök, ha eddig nem jöttem. Mamát nem merik feldörömbölni.

Elindul kicsi lépésekben, óvatosan. Sötét, csillagos téli éjszaka. Fél öt – Magyarországon fél négy.

Itt közelebbek és nagyobbak a csillagok. Talán magasabban is vagyunk, meg tisztább a levegő. Szikrázó, kemény hideg van.

Sok kicsi ablak világít. Fönn van a falu.

– Korán keltek?

– Nem, a kolindálás miatt.

Hamarosan találkozunk is egy csoporttal, most már csak férfiak járnak. Az egyik megáll és pisil. Oldalról látom, ahogy gőzölög. Megyünk tovább, vagy húszméternyi-re vannak tőlünk. Hangosan purcint a másik. Nevetnek, röhögnek. Megyünk tovább. Ugyanazok vagy másik csoport, nem tudom, mert nem akarok arra nézni, kiáltanak: – Bună dimineața doamnă, ce face pizda? (Jó reggelt, asszonyom, mit csinál a picsád?)

Mindenesetre a megszólítás udvarias. Óriási röhögés kíséri. Az első percben nem értettem meg, nem figyeltem eléggé.

– Min mulatnak ezek? – kérdezem.

– Hát nem hallod? – kérdi Böske.

Újabb kolindálók csúszkálnak, énekelnek. Az egyik elhasal, elejti a csillagot. Föláll, a papírrózsák szétnyomódnak, lóbálja, kiabál valamit. Biztos trágárság, mert nem értem. Hangosan röhögnek. Az egyik hányni kezd.

– Sokat ittak – mondja Böske keményen. – Isznak a férfiak. Miklós bácsi már nem akart inni a sörből és pálinkából, csak egy kortyot.

Aztán hirtelen, melegebben, közvetlenebbül: – Tudod, Alikám, nem volt veled könnyű. Még mindig meg akart... azt akarta, tudod. És már nem bírtam, tudod, mond-

tam, piszkos volt és bűdös volt, és mit akar már nyolcvanhat évesen? Tudod, mit csinált? Az anyámnak is a szoknyája alá nyúlt, meg Katinak. Hát egy olyan fiatal nőnek, most mondd meg!

Kicsit elfulladtan leteszi a csomagot, majd újból fölemeli, és megyünk tovább. – Olyan ember volt, aki mindig csak a farkának élt. Nyolcvanon felül se tudta abbahagyni.

Egy pillanatig fölremlik bennem egy jelenet. Vajon nem Böske lökte el magától Miklós bácsit?

– És azt mondják, hogy minek vittünk pálinkát, hogy ezért esett el. Le akartuk itatni. Tudom, hogy ezt mondják.

Anyám később Pesten: – Nem gondolod, hogy le akarták itatni?

– De anyácskám, ha valaki ágyban fekvő, gyöngé, és inni adnak neki, az nem kel fel, hogy összeessen, és összetörje magát!

– De dolgát kellett neki végezni.

– Ó, hát ha már olyan gyöngé és olyan részeg, akkor maga alá csinál inkább, hidd el nekem.

Anyám kutatva néz rám, és azt mondja: – De hát miért adtak neki inni?

– Hiszen te is adtál, amikor apa kért! És alig ivott, láthattad.

Megyünk Böskével tovább, tűnődik: – Róza néninek se lehetett könnyű. – Böske valahogy keserű és kiábrándult. Fölnevet: – Képzeld, azt beszélték, hogy feleségül vett Miklós bácsi.

Erre én is nevetni kezdek: – Igen, ezt a pap is mondta. Tudod, amikor ott voltunk délelőtt Egonnal, akkor mondta a pap.

Azért mesélem Böskének, mert az egész gyalázatos történetben aránylag kedves momentum.

– Éváék nem akarták hinni, és akkor azt mondta a pap nekik, hogy nagyon egyszerű, menjenek el a községházára, és kérdezzék meg. Ha elvett feleségül, akkor ott meg kell legyen a dokumentum, nem tarthatják titokban. De hát nem mentem volna hozzá, hogy rajtam nevessem a falu. Így is, tudod, mit kiabáltak utánam? Hogy rákban dögljön meg mindenki, minden gyerekem s a gyerekeim gyerekei...

Később anyám azt mondja Pesten: – Elöttem mondta Éva, ott az udvaron, mikor te benn voltál a koporsó mellett, hogy köszöntem magának, és maga elfordította a fejét! Zsuzsika néni, ide hallgasson, köszöntem neki, és nem nézett rám! – meséli nekem anyám. És azt is mondta Éva, hogy eltűntek a holmik, hogy hova lett a dunyahazuat, hogy semmi enniel nem volt Miklós bácsinál. – Zsuzsika néném, semmi, de semmi! – És Böske hallgatott – mondja anyám. Folytatja: – Én tudom, mert ott voltam nyáron, akkor krumplicija volt és túrója, cukor az uborkásüvegben, sok tea és mennyi makaróni! Azt mondta: Zsuzsika édes, én minden ebédért húsz lejű fizetek Böskének.

– Böske azt mondta nekem novemberben, mikor ott voltam: Hiába visznek neki enni, nem akarja elfogadni, attól fél, hogy megmérgezik. Csak az én kezemből fogadja el a kosztot.

– Tényleg úgy volt, erre én is emlékszem. Miklós bácsi is mondta. Mindig olyan volt, csak a Róza néni keze után volt hajlandó enni. Idegenben inkább éhezett. Most úgy látszik, ezt Böskére tette át, csak hozzájárult már a megmérgeztetéses rögeszme. Akkor is, mikor ott voltunk Miklóssal, csak akkor vett a tányérjába a bivalytejes puliszkából, mikor mi már kanalaztunk.

A lépcsőn már nagyon csúszunk. Elhaladunk a feneketlen tó mellett. Talán utoljára vagyok Vízaknán – villan át rajtam. Anyám is ezt mondta. Most már tényleg hiszem:

anyám nem fog többet Vízaknára jönni. Nem csak ezért... Miután Kolozsvárról kitelepettek, soha többet nem lépett be a városba, ahol az életét leélte. Pedig gyakran ment át rajta vonattal. Talán ezért váltotta Egon Curtici felé a jegyet?

Amikor most nyáron kórházba vittük, és áthelyezték a belgyógyászatra, beléptem a kórterembe, és bosszankodva gondoltam, mikor láttam velem szemben egy leesett állal fekvő, beesett arcú, sovány, halálra vált arcot: ejnye, már megint haldoklóval tették egy szobába! És akkor összecsucodott a szája, kinyílt a szem – anyuka volt az. Már kiült az arcára a halál...

Miklós bácsin ősszel még nem volt ott a halál, mikor Miklóssal láttuk. Tudom, mert láttam volna, de nem látszott...

Most megyünk az éjszakának ható hajnalban Böskével, aki keményen mondja: – Csúnya halála volt. Csúnya halála volt... – És nem tudom, hogy mit gondol.

– Még csúnyábbat kívántak – teszi hozzá. Mint a légyzümmögés, úgy járja körül Miklós bácsit. Az én fejemben is mint a légyzümmögés. Furcsa, ahogy a gondolat körbe-körbe jár. Szép volt a jobb oldali tiszta arca. És újból visszatér, látom a két zöld széken kinn a koporsót a kemény fagyban, az is szép volt. És a dalárda, a zsoldárok. De még az is, ahogy csúszkált a koporsó, mert csúszott a szekér a jégen, a havon. El kellett volna mennem a sírig, de megfagyott volna megint a lábam, s évekig fájtna volna. Anyámat sem lehetett volna egyedül kiemelni a menetből...

Azt mondja most Pesten, hogy mikor kiléptünk, Aranka odament, és megcsókolta, kérte, hogy ne haragudjon a testvéreire.

– Miért is haragszol, anyácskám? – kérdem. – Hát ha Miklós bácsi megbocsátott, és látod, Böskéről ilyeneket gondolsz, miért nem békültünk ki Évával?

– Hagyj békén! – mondja keményen most, este, a díványon, ezelőtt két órával. – Hát nem azt mondták, hogy Egont följelentik a rendőrségen, hogy jön-megy és árut hoz, akkor, ott a tárgyaláson, mikor Miklós bácsit pörölték?

– De anyácskám, az már rég volt, és Miklós bácsi meghalt, és ha ő meg tudott bocsátani...! – kezdem újból reménykedve.

– Nem – mondja anyám, és elvágja a beszédet. – Komiszak. Nem lehet boldogulni velük.

Megyünk Böskével. Most a második sor lépcsőhöz érünk, nagyon csúszik. Egymást támogatjuk.

– Vigyázz, lelkem.

Olyan erős a keze, mint egy férfié. A bőröndöt is hozza, a két csomagomat, és engem is segít. Aztán ő csúszik meg.

Kesernyésen felnevet: – Tudod, ha eltörném a lábam, nem tudnák megcsinálni a socotealát* holnap.

– Most jut eszembe, karácsony első napja van! – nézek rá. Átölelem. – Boldog ünnepeket!

– Neked is! – nevet föl keserűen.

– Most föl kellett kelned miattam, nem alhattál.

– Mindegy az. Itt nem karácsony van, hanem vasárnap. Nincs karácsony első napja. Nálunk tilos a karácsony. Úgy lopkodják a fákat, úgy veszik feketén, hogy mégis legyen valami. Nem is tudom, honnan szerzik. Itt van közel a havasok, de nem szabad hozni, ellenőrzik.

* Elszámolás.

Szeretném megnyugtanni Böskét Miklós bácsit illetően. Még néhány percünk van. Mondom: – Tudod, ideje is volt, hogy meghalt, szegénynek már keserves volt az élet.

Nem válaszol.

– Arról nem beszélek, hogy folyton Róza néni mellé kívánczolt. Tulajdonképpen miért kívánczolt olyan nagyon Róza néni mellé, mikor egy életen át csalta, öregségében veszekedett vele, halálra kínozta? Minden szava csípés és szúrás lett. Mindig kifogásolta, amit főzött. De csak az ő keze után akart enni.

– Tulajdonképpen – mondja anyám ma este – mennyivel könnyebb volt Róza néninek, hogy ő halt meg hamarább, noha nagyon szenvedett. Rettenetesen szenvedett. Tudod, csupa seb volt a teste. És a rák, ahogy ette, és nem tudtuk csillapítani a fájdalmait. Nem akart nyögni. Nyers hús volt a teste, úgy feküdt szegény. De milyen türelmes és nyugodt volt, sose panaszkodott. Miklós pedig kiabált és csapkodott. Velem is goromba volt. Azt mondta Róza néni egy este, mikor ott ültem és olvastam mellette: Édes szívem, menj be, s feküdj le. Minek virrasztasz velem? Megvagyok én magamban. Küldött a szobába, menjek, feküdjek le aludni. Miklós horkolt, mint az ágyú, tudod, mindig horkolt.

– Emlékszel, anyácskám – próbálom elterelni a gondolatait –, mikor gyermekek voltunk, és mind a hatan egy kicsi szobában aludtunk, ki a szalmazsákon az ágyban, ki a földön, Miklós bácsi hangosan horkolt, fölébredtünk és nevtünk, akkor Róza néni pici sót tett a nyelvére, akkor fölébredt, és abbahagyta a horkolást.

– Emlékszem – mondja anyám, és hallgat.

Hosszú beszélgetés még este a díványon anyámmal. Nem akar vége lenni, csak keserűt mond, csak keserűre emlékszik. – Nehéz volt az életük.

Aztán megint visszatér a lopásra, Böskéékre, és ki mit vitt el.

– Te gondolod, hogy volt nyolcvanezer lej a takaréokban? Mert előttem mondta Ági ura, hogy kellett volna ugye a nyolcvanezer lejes betét Böskének!

– Anyácskám, hát honnan lett volna ennyi pénze?

– Nem tudom. Sokáig dolgozott, és talán folyton takarékoskodtak. Tudod, Anuca is mondta egyszer, hogy: Nene Miklós are bani, in cec. Igen, talán mégis volt – mondja anyám. – És akkor most ez az Éváéké. Talán ezt akarta Böske. Hát miért törte föl az ajtót, és miért ment át a szobába? És aztán a villanyszámla.

Igen, a villanyszámla, arról sok szó volt. Miklós bácsi utolsó nyugdíját fölvették. Fölvették Katiék úgy, hogy Anucának, a szomszéd szelíd, szép román öreglánynak, aki a gyönyörű szötteket csinálja, átadta a postás, mert Miklós bácsi nem volt egészen magánál.

Anuca Katiéknak adta oda. Katiék akkor már fent laktak a felső házban. Böske azt mondja, azért nem adta oda, mikor követelték Éváék, mert egyrészt nem az övék, másrészt a villanyszámlát akarta kifizetni belőle. A villanyszámla már Miklós bácsit illeti, mondta, és nagyon sok volt a villanyszámla. Ki kellett fizetni, mert mindig csak a rezsót égette, azt tette a szék alá.

– Igen – mondja anyám –, mikor nyár volt, és itt voltam, hűvös nyár volt, nem akart fölállni a székről, alatta volt a rezsó, csak nem tudtam, s én söpörtem. Azt mondta: Söpörjön csak, Zsuzsika, a szék alatt nincs szemét, és nem állt föl. Hát akkor látom, hogy minden fekete, egészen összeégette a rezsó, mert azzal melegítette magát. De akkor se lehetett akkora villanyszámla. Miért vették el Böskéék?

– Ugyan, anyukám, hát csak nem gondolod...

– De! – mondja. – Mit akartak a pénzzel?

Eszembe jut, Egon azt mondta Böskének, hogy adják vissza a pénzt. Nem kell kifizetni a villanyszámlát. Fizessék ki ők. – Ha akarják a házat, fizessék ki.

– S ha nem fizetik ki? – kérdezte Böske. – Nem hajthatják be, hiszen rég nem laktak ott Katiék, már négy hete, hat hete elmentek. Igen – tűnődik Böske, s néz maga elé. – Hát legföljebb levágják a villanyt, nekik nem lesz villanyuk. Úgyse lehet övék a ház.

– De ha beköltöznek?

– Van másik lakásuk.

– De ha valamelyik nagyfiuk beköltözik?

– Hát igen, azt otthagyja talán a milícia – mondja Egon. – Ne törődjenek a villanyszámlával, adják vissza a pénzt.

Anyám mondja később nekem Pesten: – Százhuszonöt lejt adott Egon és huszonötöt én, hogy adják vissza a pénzt, az utolsó nyugdíjat Éváéknak. De miért Éváéknak?

Hát ez is furcsa dolog, jut most eszembe, milyen nehéz lehetett Böskének visszaadni. S ha nem adják vissza?

Tulajdonképpen mit akart ez az asszony? Velem egyidős. Minek ment bele a játszmába? Anyagiakért szinte lehetetlen. Ott van a szép nagy háza, jól keres, mindenük megvan. Bútorok, porcelán, damaszt – mit akarhatott? Szerelem? Miklós bácsinál különbet nem talált – és aztán már undorodott tőle. Persze, telt az idő. Hogy is beszélt annak idején a szerelemről? – Tudod, Miklós bátyád még mindig férfi. S hát aztán mit csináljak? Ha nem engedek, akkor rosszkedvű. Így, hogyha kiéli magát, akkor aztán jobb kedvű.

Tényleg, Miklós bácsi Róza néni halála után, miközben csurogtak a könnyei, siratta, mondta, „alig várom, hogy Róza nénétek mellé kerüljek”, meghízott, arca megszínesedett, kivirult, megfiatalodott. Öt évvel élte túl Róza nénit. Három évig virult. A nemzetközi statisztikából tudom, három év az átlagszerelem ideje. Ezalatt szokott kivirulni és aztán lankadni a szerelem, hogy aztán elfonnyadjon, vagy átcsapjon veszekedésbe, civakodásba.

Miklós bácsinak még bárki jó volt. Azt mondja anyám, hogy valami takarítóasszony, aki a görögkeleti templomot takarította, az kezdett törleszkedni, és akart az elülső szobába menni lakni. Anyám nem tudja, hogy Böske nekem elmondta, viszonya volt Miklós bácsival. Azt gondolta anyám is, Böske is, hogy az az asszony azért akarja befészkelni magát, hogy aztán ő maradjon a házban, és Miklós bácsitól elszedje, amije van. A pap mondta ezt is. Meg mintha csak a gondolataimban olvasna, hogy Miklós bácsi többféleképpen hitt.

Felnevetek, eszembe jut, hogy Miklós bácsi egyszerre volt református, görögkeleti és római katolikus. Azt hiszem, reformátusként halt meg. Igen, református temetése volt.

Kérdeztem anyámat, milyen zsolnárokat énekeltek, olyan szépek voltak. Ő se emlékszik. Furcsa, hogy mi mindenre nem emlékszik az ember. És mi tapad meg.

Végre megérkezünk Böskével a vasúthoz. Egy árva lámpa ég, most már biztosabban lépünk. Végigmegyünk a peronon, ott az egyetlen helyiség a jéghideg váróterem, mocskos padlóval, cigarettacsikkok, üres konzervdoboz, kenyérhéj a földön. Két meztelen pad egymással szemben. Egyikre leülünk. Tíz perc van az indulásig, hogy a kilométer-differenciát elintézzem (milyen egyszerű: differencia – diferenta), amit tudom, hogy nem lesz kis dolog megértetni, kocogtatok az üveglakon. Nem káromkodnak, főlemelik az ablakot. – Bună dimineața – mondom udvariasan (Jó reggelt). – Bună dimineața doamnă – válaszol. Mutatom a magyar körutazási jegyet. Tudom, ilyet még nem látott, kezébe veszi, nézi, nem érti. Megmagyarázom: – Curtici felől jöttem

be a határon, és Biharkeresztesnek akarok kimenni. Így Kolozsváron keresztül utazom, húsz-harminc kilométer differencia van, azt kifizetném, és akkor érvényes a jegyem.

– Nem tehetem, doamnă – mondja –, én ehhez nem értek. De várjon. – Figyelmesen néz rám, becsukja az ablakot, csönget, és beszél Szebennel. Majd fölcsapja a kis homályos ablakot. – Nekem nincs jogom, hogy megtegyem.

Meglepődve hallgatom, szokatlanul pontos válasz román hivatalnok léte. (Valószínűleg szász. A románok nem szeretik a bürokráciát.) Nemkülönben meglepő, hogy fölhívta Szebent, és megkérdezte. Ebből föltételezem, hogy igaza van, nem vitatkozom tovább.

Megváltom a helyjegyet. Azt mondja: – Kolozsvárt tessék elintézni, hogy Váradnak mehessen. – (Románul beszélünk.) – A menetjegyirodában is lehet. Vagy a vasútnál, de jobb lesz előre elintézni a menetjegyirodában.

Tikettet is kérek. Tíz lej. Sokszor nem adnak tikkett, vita szokott lenni, hogy van-e jog tikkett adni, mármint Kolozsvárig.

Ez a férfi minden vita nélkül dolgozik. Így vagy hatvan lejt fizetek rá, de még bőven van pénzem, ezer lejt hagyott nálam Egon.

Most jut eszembe: – Vigyázz, ezer lej van nálad. – Gazdagnak érzem magam.

Azon gondolkozom, ha idejében beérnék, és nem volna karácsony első napja, akkor kimehetnék az Ószerre. Az Ószer. De hát karácsony első napja van, és mire kivergődöm...

Akkor még nem tudtam, mi vár rám Kolozsvárt, de valami furcsa sejtésem van. Hiszen az Ószert is menten lemondok gondolatban. Máskor ki szoktam rohanni. Szótttest, cserepet keresni. Az Ószer hangulatát, az „életét” szeretem. Ott rakódik ki előttem.

Végre megérkezik a vonat. Itt mindig ferdén áll meg, ferde a sín pár, és azért a lépcső is magasabb. Jeges, csúszós deszkalépcső, a vaskorlát is jéggel bevonva. Böske segít, belülről egy ismeretlen férfi kinyúl a nyitott ajtóból, megfogja a csuklóm, és fölhúz. Már indul a vonat, Böske sietve föllöki a csomagomat. Intek neki.

Áll, és mereven néz a vonat után. Őt még megvilágítja a lámpa, amit most gyűjtött föl a vasutas. Ketten állnak a peronon.

Itt nem száll föl soha senki. Nem is tudom, megállt volna-e, ha nem látja, hogy ott vagyunk. Biztos, mert egy gyorsvonat nem tud az utolsó pillanatban fékezni. Hány-szor állhat meg hiába.

Elhagyjuk Vízaknát.

Megyek be, bőven van hely. Leülök, a férfi azonnal veszi a csomagomat, és fölteszi a csomagtartóba. Nagyon udvarias. Román, gondolom. A románok mindig udvarlásra készek. Mindegy, hogy az ember hány éves. Mihelyt átlépek a határt, jobban érzem, hogy nő vagyok.

Becsukom a szememet, elalszom. Jön a kalauz, mindenképp látni akarja a jegyemet. Ide-oda forgatja, bámulja, nem érti, véletlenül a pesti jegyemet adtam át. Akkor kapcsolok, megmentem a gondjaitól, átnyújtom a Kolozsvárig szóló jegyet és a tikkett. Tulajdonképpen helyjegyet, de itt nem ül rajtunk kívül senki. Álmos is voltam, fáradt is voltam megkeresni a helyemet. Nem is tudom, jó vagonban ülök-e. Aztán föl száll egy házaspár kisgyermekkel. Milyen furcsa, karácsony hajnalán utaznak gyermekkel, gondolom. Na de hát ők is mennek a szüleikhez.

Fokhagymás kolbász szaga árad szét a kupéban.

Aztán egy nagyon csendes, zárkózott férfi száll fel. Fáradt vagyok, elalszom, majd fölébredék.

Két férfival ülök egy kupében. Kimegyek, rendbe hozom az arcom.

Közeledünk Kolozsvárhoz. Egyórányira lehetünk. Itt a táj már sokkal sivatrabban. A román férfi kimutat egy völgyre, és azt mondja: – Valea florilor (virágok völgye). – Magyarázva teszi hozzá, hogy nézzem, a kopár völgyben itt-ott szétszórva vannak a házak, mint a virágok, azért hívják így.

– De virág nincs – nevet hozzá. – Kopár itt a táj.

Már az erdélyi fennsíkon vagyunk. Azt hiszem, kevesen tudják, hogy Erdélynek éppen Kolozsvár közelében sivar, kopár részei is vannak. Most ezeken haladunk át. Erről-arról beszélgetünk.

Valahonnan rájönnek, hogy magyarországi vagyok. Kérdezik, igaz-e, hogy szabad utazni a népi demokráciákba. Igaz, hogy az útlevél a zsebünkben van?

– Igen – mutatom.

Még nem láttak ilyet, csodálkozva nézik. Bevallom, van bennem egy kis gonoszság is, mutatom, hogy benne van az öt ablak, most egyet elhasználtam, négyszer még utazhatom úgy is, hogy kimegyek a vonathoz, megváltom a jegyet este, felülök a vonatra, hajnalban Kolozsvárt vagyok.

Csodálkozva nézik.

Olyan álomszerű számukra, mint amikor mi a nyugatiaktól halljuk, hogy zsebükben az Európára szóló útlevél, csak vonatjegyet kell váltani. Láthatólag félig hiszik, félig nem.

Aztán másról beszélünk, de nem jut eszembe egy kifejezés. Akkor a hallgatag férfi megszólal magyarul. Illetőleg, mikor kerestem a román szót, magyarul mondtam ki, ő pedig pontosan románra fordítja. Szembenézek vele, találkozik a tekintetünk: pontosan tudom, hogy magyar. Magyarul szólok hozzá, nagyon szép, előttem ismeretlen erdélyi tájszólásban beszél. Nem tudom megállapítani, melyik vidékről való.

Néhány szót beszélünk magyarul. A román férfi egyetlen szót sem ért. Csöndes, visszahúzódo lesz. Valahogy úgy érezzük, hogy kirekesztettük. Újból románra fordítjuk a szót, most már így beszélgetünk tovább.

Megérkezünk Kolozsvárra. Udvariasan ugrik mind a kettő, a román férfi gyorsabb, veszi a csomagjaimat, leszáll, majd lesegít engem is.

– Óvatosan – mondja, és nevet. Nyújtja a karját, hogy vezessen. Megköszönöm, átveszem a csomagomat, intek a magyar férfinak, és elindulok. Csodálkozva tapasztalom – mintha sima tükörré léptünk volna. Aha, gondolom, itt is esett este az eső. És hirtelen fölrémlik bennem, hogy hány árokba csúszott kocsit láttunk útközben, noha forgalmat alig. Persze, karácsony első napja. Itt vasárnap – teszem hozzá magamban. Nem baj, a „városba” érkeztem.

Kolozsvár

Nagy nehezen lecaplatozok a lépcsőn az aluljáróba, majd föl, ki, át a hideg váróteremben, peronokon, és kijutok az állomásépület elé. Nagy a tömeg. Feszült, izgatott hangulat. Lassan megértem, hogy miért. A taxik körül verekedés, óriási vita.

Az egyik taxiban ül a sofőr, nem indít, kiabál: – Értsék meg, utasom van, nem vehettek föl mást!

Ostromolják: – Ez embertelenség! Kisgyermekkel vagyunk.

Azt mondja valaki magyarul: – Három órája várunk, hogy induljon a busz, és nem indul, itt fagyunk meg.

– De miért? – kérdezem.

Rámutat az útra: tükörsima jég.

Nem tudnak járni a buszok.

Jól nézünk ki, gondolom. Erről jut eszembe, mikor leszálltam, körülnéztem, látom-e Lajost. Gondosan ki szokott jönni elélem. Rendkívül megbízható, halk, csöndes. Ildikó élettársa. De nincs sehol. Ezek szerint nem telefonált az a valaki, aki megígérte. Nem is biztos, hogy megtalálta Ildikó telefonszámát.

Ahogy kilépek, evidenssé válik, hogy Lajos nem jöhetett elélem. Egy város, amelyik megbénult. Járni nem lehet a járdákon, mert az ember kitöri a nyakát. Az úttest is fényes, síkos, domború páncél. A taxik úgy csúszkálnak a jégen, mint a kutya Vízaknán.

Egy-egy taxi húsz-harminc percenként elindul. Bátran csúszhat: nincs kire, mire, legfeljebb nagy ritkán egy-egy gyalogjártót találhat, aki bátran nekivágott az útnak. Ezért a nagy tömeg a pályaudvar előtt, mert nem mernek, nem tudnak indulni az emberek a bőröndökkel.

Mit tegyek?, tűnődöm. Fél tizenegy, késett a vonatunk is. Lehet, az is csúszott.

Visszamegyek, beteszem a ruhatárba a csomagjaimat. Két csomagomra csak egy jegyet adnak. Bízom ugyan az itteni bizonytalanságban, de azért megkérdem:

– Kettőt adtam be.

– Kettő van ráírva, doamnă – mondja. – És nem vette észre, hogy kettőért fizetett?

– Nem – nevetek rá. – Idegen vagyok.

– Idegen? Az más – mondja elismerően.

Kucsma van rajta és vastag talpú csizma, csatagos a csomagmegőrző. De kívül ott vannak ezek a modern automata boksok, mint nálunk is. Fene tudja, hogy kell kezelni, otthon se tudom. Mindenesetre kényelmesebb a régi módszer. Anyám azt állítja ugyan, hogy kivessznek dolgokat a csomagokból, pedig dehogy vesznek. És ha kivessznek – gondolom magamban –, egészségükre. Otthon is most, nem tudom, a takarítónőm, Juliska hozzányúl-e a holmijainkhoz vagy sem. S ha hozzányúl? – gondolom. Mi is mindig loptunk Bukarestben, amikor cselédek voltunk, és az nem tűnt lopásnak. Nekik sok volt mindenből, tea, kávé, cukor, minden. Pénzhez nem illett hozzányúlni, arra emlékszem. Egy kis kávé, vaj, csokoládét elvenni? Az olyan volt, mintha a szüleinktől elcsennénk valamit. Emlékszem, egyszer Róza néni mondta: – Hát szabad valamit hazavinni, de módjával, tudni kell, hogy az ember mit visz el. Feri bátyád rosszul csinálta. A konyhából annyit vitt el a húsból, amennyit már nem illik. Én is hazahozok egy kis vajat egy süteményt, de nem kilószámra!

Azt hiszem, a lopásnak megvan az etikája, az etikettje Romániában. Mindegy, egy szál váltóruhát hoztam. Fekete nadrág és fekete pulóver van rajtam, mivel gyászban indultam. A csomagban lévő ruha kényelmes, puha, szeretem: sűrű, fehér csíkokkal. Olyan, mintha meleg macskabőrbe bújnék, vagy mintha egy flanelrongy lenne. Ha elviszik, egészségükre.

Megindulok. A kutyafáját, hogy miért hagytam a harisnyákat, melyek a csizmámra voltak húzva, a vonatban! Csatagosan lehúztam és bedugtam a szeméttartóba. De valamit csak előkotrok a zsebemből, és nagy nehezen ráerősítem a csizmámra. Megindulok a kocsit közepén, csúszkálva. Majd mégis a járdán megyek tovább.

Kolozsvár vasárnap reggel – egy megbénult város. Itt-ott kerítésbe, falakba kapaszkodva nagy ritkán megy egy-egy ember a járdán, de megbillennek, kiáltanak, elterülnek.

Ilyen jégpáncélt még nem láttam, pedig jól ismerem Kolozsvárt és a kolozsvári teleket. Persze, hiszen Vízaknán is ez volt, hogy a fagyra jött az eső, a nagy, lágy eső, és rá újból a fagy.

Hogyan jöhetett az az egy-két órás időváltozás? Nem értem. Ilyet még nem éltem át. Baktatok, kapaszkodom, hol mibe lehet, csúszkállok, lihegek.

Kiszámítom, hogy míg kiérek a Donáti út végére, az jó háromórás út lesz, ha addig ki nem töröm kezem-lábam – ha kibírom. De nem elég biztos a csizmámon az a megmaradt vacak, amit fölkötöttem. Hát ez így nem fog menni. Jobb lesz, ha bemegek Andrásékhoz. Egy óra, míg odáig is elvergődöm. Körülbelül tíz perc máskor. Egyenest az állomás utcáján megyek. Közben egyszer sem eszem el. Körülöttem potyogtak néhányan. Állítólag aznap éjjel tizenharc csonttörés volt egy felvételis osztályon, és három felvételis osztály működött, tekintettel a rendkívüli időre.

Megérkezem végre Andrásékhoz. Kissé már fáradt vagyok a csúszkálástól, de jól esett a csípős hideg.

Kopogtatok és benyitok. Bentről vidám lárma szűrődik ki. András felesége ül a szoba közepén, mellette gömbölyded, középmagas nő áll, süti az asszony haját elektromos sütővassal. Abban a percben, mikor belépek, fordítva fogja meg, a forró végét. Fölsikolt, nem túl hangosan, leejti a kezéből, és azt kiáltja: – Neked is pont most kellett belépni! – Ez nem barátságtalan, inkább a meglepetés és a tény megállapítása, hogy „most”. Mindenki rohan, egyik a hajsütőt húzza ki a konnektorból, a másik égés elleni krémet hoz, bekenik a kezét. Leülünk, török kávét hoznak.

Azt mondja: – Klein Zsófi vagyok, ismerősnek tűnsz. – Ugyanakkor a háziasszonnyal magázódik. Ez természetes, Erdélyben mi magázódnak szoktunk. Úgy tűnik, itt lakik, itt tölti a napokat, az otthonosságból, ahogy fészkelődnek, beszélgetnek, látom. Svédországból jött, két hétig lesz itt.

Szóba kerül, hogy telefonüzenetet küldtem Ildikóéknak, mert nekem a telefon nem sikerült. Tárcsázom most a számot, ugyanaz a lakás jelentkezik, mint Vízaknáról. Elmondják, hogy átadták az üzenetet. – Hm, hibás a szám – mondom. András vállalkozik, hogy fölhívja a központot, biztos változott a szám. Megadják a számot: az utolsó kettőnél tévedtem, nem 78, hanem 87. Szokásos hibám. Központi idegrendszeri ártalom, átvetés, felcserélése a szótagoknak vagy számoknak, sormegfordítás, iránytévésztés. Jó, gondolom, ezt jól megcsináltam.

Tárcsázom Ildikó lakását. Belenevet a kagylóba: – Szerbusz, Malackám! Képzeld csak, honnan jöttem rá, hogy te vagy. Kaptam egy telefont, hogy Macska érkezik Vízaknáról. Miklós bácsit elteszik. Gondolom, rosszul értették a temetés szót. Tűnődtem, vajon te vagy az? De hogy idegen lakást hívsz föl, hogy elvettted a számot, ez gyanús volt. Gondolkoztam. Reggel, mikor kinéztem, és láttam, hogy nem járnak a buszok, és nem járnak az emberek, jégpáncél van, akkor tudtam, hogy te vagy. Ez így szokott lenni. Ha megérkezel, akkor az időjárással is történik valami. Gyorsan ébresztettem Lajost, hogy menjen és hozzon haza a vonattól. El is indult. Mit gondolsz, meddig ért el? Másfél óra alatt a főpostáig. Onnan fölhívott telefonon, próbára kellett menjen tizenegyre. Már nem tud kijutni a vasúthoz, és nem tudtok ketten visszaérni.

– Andráséknál vagyok – mondom.

– Jó, akkor fölhívom a színházban, hogy menjen utánad.

– De hogy ér ide?

– Hát ahogy odáig. Majdcsak kibírja. Nagyon ügyesen tud járni a jégen.

– Jó, megvárom. Megpróbálunk taxit szerezni.
 – Hát próbáljatok, ha sikerül. Én mindenesetre készítem az asztalt, és várlak pompás reggelivel.

– Délre jár az idő.

– Nem baj, akkor majd az ebéd lesz készen.

Még egy-két szó, búcsúszom, leteszem a kagylót.

András vállalja, hogy megpróbál taxit hívni. – De még nincs itt Lajos.

– Á, először is, míg fölveszik. Aztán, ha fölveszik, hogy elfogadják-e? Ha elfogadják, jönnek-e?

Megérkezik Lajos. Azt mondja Zsófi, hívjuk tovább a taxit, egy irányba megyünk, őt is vigyük, majd kiteszük. – Jó.

András folyamatosan, hősiesen tárcsáz, de nem veszik föl.

Végre fölveszik, és nevetve közlik, hogy taxi nincs, és ha volna is, ezt az utat kifelé nem vállalja senki. Ott nem tud kocsit járn.

– Hát akkor induljunk – egyezünk meg. Erre Zsófi megy, és másik csizmát vesz fel, másik bundát is. Gyönyörű bunda és csizma volt rajta.

– Fölveszem a gyaloglócsizmámat – közli. Zoknikat keres elő. Nejlonzokni nem jó, mert csúszik. Végül is nagy nehezen cérnazoknikat kotor elő. Felhúzzuk a csúszásgátló zoknikat. Elindulunk. Hamarosan kinn vagyunk a Kis-Szamos partján, onnan átvágunk a sétatér előtti hídon. Csúszkálva, egymást fogva megyünk a Nagy-Szamos partján, a jégpályán. Emberek alig. Végig-végig a Szamos partján, szembe csak az éles szél.

Azt mondja Zsófi: – Valahol kellett nekünk találkozni.

Ő a Marianumban érettségizett, egy évvel hamarabb, mint én. Én a Református Leánygimnáziumban. – Hát akkor az utcán – nevet. Aztán: – Ismerted Nyíró Ildikót? A nővére a barátnőm volt.

– Ildikó nekem osztálytársam. – Így folyik a beszélgetés, kanyarog, már nem emlékszem, de több ismerős neve merült fel.

Lajos egy kicsit távolabb tőlünk tántorog. Időnként megállunk, és fölérősítjük a lecsúszkáló zoknikat, vagy pihenőt tartunk. Egyszer csak azt mondja: – Szántait ismered?

– Hogyne – mondom. – Kovács Ildikó a felesége volt, akihez most megyek.

Megáll, és nevetni kezd: egyik a sok közül, akik a feleségei voltak. Szegényke. – Tudod, hogy majdnem én is a felesége lettem? No, tudod, úgy történt, hogy szerelmes voltam belé. Ha ismerted volna a húszéves Szántait.

– Huszonnyolc évesen is elragadó volt még. Vívott, jó humora volt, a játékosága...

– Na, gondold el, milyen volt húszévesen. Én meg tizennyolc éves, szerelmes voltam persze, mint egy hülye. Na, aztán jött a front, ez, az, nem találkoztunk. Mikor újból találkoztunk, akkor nekem már elég nagy volt a hasam. Ez volt a szerencsém. Tudod, hogy az Ildikó utáni felesége autóbalesetben halt meg? Ő vezette rosszul a kocsit. Aztán megint elvett valakit.

– Szaporán házasodik.

Kicsit zavarban vagyok. Láthatólag Zsófinak fogalma sincs, hogy Lajos az Ildikó jelenlegi élettársa. Egy kanyarban belekarolok, és halkán mondom: – Most Ildikónak Lajos a fél-férje.

– Fél-férje? Az mi? – néz rám.

– Élettársa.

– Mi az?

Persze akkor ezeket a kifejezéseket nem ismertük, régen, mikor Erdélyben éltünk.

– Tudod, hogy változik a világ? És milyen furcsa. Mióta kinn vagyok Svédországban, a szavaknak megváltozik a súlya. Például mi sohasem káromkodtunk, ugye, te se? Előtünk a férfiak sem káromkodtak. Én nem is tudok. És most minduntalan azt mondom Svédországban, hogy „basszam!”, ha valamit leejtek, vagy nem sikerült valami. Gyógytornász vagyok, és egy klinikán dolgozom. A svédeknel, ha azt mondják, hogy „ördög”, az már rendkívül csúfat jelent, restellik is. Ez nekik erős káromkodás, utána elnézést kérnek. Egyszer megkérdeztek tőlem: Mit mondasz te mindig magyarul? És mikor lefordítottam, valósággal elképedtek. Kérdezték: Te szoktad ezt mondani otthon is, mások előtt? – Nem, soha – mondom. – Akkor itt miért?

– Tudod – fordul felém újból, s megáll egy kicsit lihegni, megkapaszkodik a Szamos korlátjába –, ha ott él kinn az ember, elvesztik a szavak a súlyukat, aztán új szavak jönnek, amiket én nem ismerek. Nem bántam meg, hogy kimentem, de nem vagyok otthon. Másképpen gondolkoznak. Nem értjük egymás gondolatait. A barátnőimmel sem. Pedig vannak barátnőim, barátaim is voltak, hiába. Az ágy, az összeemelegít egy darabig. Aztán bent nem érted. Látod, itt veled értjük egymást, pedig sose ismertelek. – Hirtelen felnevet: – Persze, mikor beléptél, megégettem a kezem. Tudtam, hogy valami kezdődik.

– Vagy folytatódik – mondom én. – Itt mindig folytatódik, mert itt mindenki ismerősnek tűnik. Tudod, úgy vagyok, hogy hiába mentem Magyarországra, értem a gondolataikat, közel is kerülök hozzájuk, de úgy látszik, hogy a gyökereim itt maradtak. Nekem az erőt és a felfrissülést jelenti Erdély, nem tudom, miért. Az itteni embereknek másak a gyökereik. Nekem, ha kint vagyok, mintha az el volna vágva. Igazában otthon már sehohly sem vagyok, illetőleg itt is, ott is, de az nem az igazi. Itt már nem tudnék élni.

Hirtelen megáll, szembefordul velem: – Képzeld el ezt százszorosan, ezerszeresen. Ott egészen idegen vagyok, mert svédül gondolkoznak. És képzeld el, a fiam is svédül gondolkozik. Nekem nemcsak a gyökereim, hanem a gondolataim is itt vannak. Figyeld meg, mindegy, hogy valaki román, zsidó vagy magyar, egyformán gondolkozunk valahogy. Azt nem tudom megmondani, hogy hogy, mert ez nem racionális. De hát itt élni? Te, a vámosok, a vonat, a mocsok, az utcák, nem tudom elviselni. És olyan szomorúak és kopottak az emberek, rettenetes, ami itt van.

Aztán tűnődve nézi a vizet. Zajlik a Szamos.

– És ott mintha valahogy nem is egészen emberek volnának. És az, hogy a fiam svédül gondolkozik. Huszonhat éves – teszi hozzá. – Persze, itt is aztán lassan felnőnek a gyerekek, de ez más. Láttad Andráséknál? Évának a lányai nagylányok már. Andrásnak nevelt lányai. Mi az, hogy nevelt lányai? Nagyokként hozta őket Éva. Mégis egy család mindenestül, akkor is, amikor veszekednek. András, mióta volt az agyműtétje, tudod, egy kicsit bolond lett.

Valóban, András eufóriás örömben él. Sikerült az agyműtétje, de kicsit defektált a személyisége.

– És az apja? – nézünk össze –, iszonyú. Akkor tört ki rajta az elmebaj, mikor egy nő fogát csiszolta a korongkéssel. És majd' szétvagdosta, alig tudták megmenteni, iszonyatos botrány volt. András aztán üzletet nyitott. Most Éva tartja el, a felesége, igazából már dolgozni sem tud.

– De jó módúak.

Felnéz rám hirtelen egy nagyobb csúszás után: – Miért is nem telefonáltam valamelyik barátomnak, mind felajánlották, hogy nekik van kocsijuk, hoznak-visznek. Most

nem kéne itt botorkálni. – Aztán újból megkapaszkodik, és azt mondja lihegve: – No de legalább találoztunk. Ez a botorkálás a találkozás botorkálása volt. – Majd újból nevet: – Már nem fáj a tenyerem, amit megégettem, mikor beléptél. Gyere el Svédországba, nálam mindig lesz helyed.

Elkísérjük a házig, ahová bemegy. A ház előtt olyan sima a jég, és ferde is, hogy a léckerítésbe kapaszkodva tudjuk a kapuig kísérni. Megölel és megcsókol. – Látod, ez Erdély, ez Kolozsvár. Tulajdonképpen mindenki ismer mindenkit. De hiszen ez egy nagy város – mondja aztán eltűnődve. – Több százezer lakos. Sokkal kisebb városok vannak Svédországban. Egész kicsi városokban is dolgoztam. Nem ismerik az emberek egymást. Nem úgy értem, hogy arcra, egyáltalán. Nem is akarják – teszi hozzá. Aztán még egyszer megölel, és belép a kapun.

– Most már közel vagyunk – biztat Lajos. Elvesztettem a tájékozódást, mert mellékutcákon is át-átvágtunk a Szamos-partot elhagyva. Az új blokkházak között sima, egyes jégpályákon csicsonkázunk, egy-egy fenyő áll ki, és óriási cement szeméttartályok.

– Ilyen a miénk is – mondja –, elég messze esik a házunktól.

Ahá, gondolom, ide kell Kingának lehordani a szemetet.

Végre közeledünk a házhoz. Lehúzzuk a lépcsőházban a zoknikat a csizmánkról, felmegyünk a lépcsőn, belépünk. Ildikó a sajátos, nyugodt, derűs mosolyával fogad: – Gyere, Malackám, akarsz reggelizni?

– Nem – nevetek –, hiszen már délután van! Megvárom az ebédet.

Aztán bemegyünk a szobába. Kinga jön eléem, nagyon szép, megváltozott – nagylány. Melegen átölel. A kutya, Pigger, örülten csahol. Mikor levetem a bundámat, majdnem nekem ugrik, alig tudják lefogni. Szűkülve szaladgál körbe.

– Feketében vagy, és nem bírja a feketét, mert ő is fekete – mondja Ildikó.

Akkor még nem is sejtem, hogy Piggivel milyen jóban leszünk.

Másnap délután a belső szobában a kétszemélyes, alacsony kereveten fekszik Kinga meg én meg Pigger. Pigger belém bújjik, fekete feketével összeolvad. Kinga hozzám hajtja a fejét, és haját a kutya és közöttem osztja meg. Hosszú szőke haja van. Ildikó egy fotelban ül, a lábunknál, de úgy, hogy alsótestét átnyújtja a díványra. Éberálm-terápia. Mintha Pigger is hallgatná.

Rávettek, hogy csináljuk, és játszunk. Úgy kezdődik, hogy mindenki csukja be a szemét, megyünk egy tavaszi réten, és az ösvényen jön szembe valami vagy valaki. Ki jön? Elmondja Ildikó, elmondja Kinga. – Most te mondd – kéri Kinga. Én is mondom. Nevetünk. Aztán tovább, tovább, erdőbe megyünk, barlangba – nem akarják befejezni. Egyre csöndesebbek vagyunk, és mintha álmodnánk. Mintha kiszakadtunk volna az időből, pedig Ildikónak délelőtt próbája volt. Másnap lesz a főpróba, kéri, hogy menjek el.

Első nap nem akartam sehova menni. Jólesett a csönd. Ők elmentek Lajossal, Kingával beszélgettünk, játszottunk és neveltünk. Pigger már bújt hozzám, és dugta a hajamba az orrát. Az, hogy kiszakadtunk a világból, nagyon jó volt, és a gyász után Kinga frissessége meg ez a sok játékos beszélgetés. Én sétálni akartam ugyan menni, hozzá vagyok szokva.

Mondtam: – Kinga, fölmegegyek a Hóya erdőbe.

– A Hóya erdőbe? Csak nem mész egyedül? Megtámadnak!

– Kik?

– Tudod, hogy kiengedett Ceaușescu a börtönből mindenkit, és azok az embereket megtámadják, megölik, elveszik a táskájukat, pénzüket.

– Nem lesz nálam sem táska, sem pénz.

– Különben is csúszós az út. – Nevet.
 – Hát ha csúszós, akkor más se tud fölmenni.
 – Te se tudsz fölmenni, legfeljebb négykézláb. Nem – mondja Kinga, és megfogja a két karomat –, ne menj. Ugye, tegezhetlek? Maradj itt velem. Vagy gyere, menjünk lefelé, elviszlek valahova a Szamos-partra.

Most már unom a Szamos-partot a kétórás séta után, de megegyezünk, hogy később lemegyünk.

– Addig gyere, és mesélj.
 – Tudod, az jutott eszembe tegnap délután – mondja –, mikor ott feküdtünk, milyen jól megvoltunk, és ha belépett volna Lajos, vége az egésznek. Mondd, minek keltenek a férfiak az életben?

Megpróbálom neki megmagyarázni.

– Persze, meghittebb, ha így nők vagyunk egymás közt. De a szerelemmel sokkal gazdagabb és szebb az élet.

– Milyen a szerelem? – kérdezi, aztán hozzát teszi: – Én is voltam. Most levelezek egy román fiúval. Megmutatom az írását, és mondjál róla valamit. Mindent...

Megmutatja. Kicsit primitív írás – folytatásos regényt írnak egymásnak, krimit.

Kinga meglepően érett a tizenöt évével. Kinézésre teljesen fejlett fiatal lány, magatartása hol gyermekes, hol lányosan szemérmes, hol pajkoskodó, kedves, eltűnődő, mosolygó, néha lármás, zajos, majd hirtelen befelé fordul. Szüntelenül kérdésekkel zaklat, de tapintatosan.

Mikor Ildikóval vagyunk együtt, beszélgetni szeretnénk. Érzi, tudja; megkérdezi: – Ugye azt akarjátok, hogy menjek ki? Hagyjalak magatokra? Csak egy picit hadd maradjak még. Beszéljetek olyat, amit én is hallhatok. És amikor olyan fordulathoz értek, megígérem, hogy kimegyek anélkül, hogy szólnátok, és mikor kopogtok, visszajövök – ajánlja mosolyogva.

Hagyjuk, maradjon. Mikor sor kerül a kimenetelre, abban a pillanatban belép Lajos. Ildikóval fölnevetünk, Kinga is érti, miről van szó. Rám néz, aztán szó nélkül kimegy.

Amikor a fürdőszobában vagyok este, bekopog, és megkérdezi: – Bejöhetek?

Kicsit tűnődöm: – Gyere.

Azt mondja: – Ha együtt vagyunk benn a fürdőszobában, addig is tudunk beszélgetni. Én értem, mindig is értettem, hogy te anyuval miért akartál külön lenni. Igazában külön lehet beszélgetni. De látod, a férfiak. És mikor mutattam a román fiú levelet, akkor is közbejött egy telefon, az is férfi volt. És közbejött Lajos is... Pedig még szeretném megmutatni a levelet.

– Jó, majd holnap – mondom.

Kinga szemérmesen, de mégis nyugodtan vetkőzik. Én már a csap alatt állok, és úgy próbálok tusolni. Ide-oda csap a tus rózsája. Kézitus, sose tudtam jól használni.

Füledt, forró a fürdőszoba. Túl meleg, távfűtéses lakás. A páratól alig tudok lélegezni. Kinyitom az ablakot, ami a kád fölött van.

– Megfázol! – kiált föl Kinga, és egy törülközőt ad a vállamra.

– Nem, meg kell szokni, az ember könnyen edzetté válik.

Kicsit tűnődik, majd visszatér a levelekhez. – Ugye, holnap...?

Másnap előveszi a másik levelet és a sajátját. Nézzük az írásokat, próbálom analízálni, egyúttal mutatom egy keveset a grafológiát. – Ezt a fiút Töknek hívtuk – mondja. – Meghalt Bukarestben a földrengéskor. Gyűlölöm az anyját, mert nem halt volna

meg Tök, csak az anyja mindig depressziózott. A férje öngyilkos lett, már a régi, ő meg depressziós, hogy miért lett öngyilkos a férje. Elment Pestre a kórházba. Ha nem ment volna Pestre a kórházba, akkor Tök nem hal meg. Tököt mindig fenyegette, hogy ő is öngyilkos lesz. És akkor aztán mi történt? Elvitték a szomszédba, összeomlott a ház, és meghalt. Én értem és tudom, hogy hányan haltak meg a földrengésben. De nekem Tök még él. Kérlek, ne írd a levélre semmit.

– Nem, ha az írást nézem, akkor nem olvasok bele soha a szövegbe, és úgy érzem, hogy nem is illik.

– Te elolvashatod. Tudod, ez az egyetlen levele. Nem tudom, tudta-e, hogy szerettem. Nem volt levelezős. Én írtam neki, nem nagyon válaszolt. Mikor együtt nyaraltunk, és én aludtam, megsimogatta a hajamat, anyu mondta. Valahogy azt hiszem, szerelmes vagyok belé. Ez a szerelem? És mondd, milyen a testi része? – kérdezi, és megfogja a Tök levelét és a sajátját, és beteszi egy fiókba. – Mondd el nekem, milyen a testi szerelem!

– Nagyon bonyolult, hogy is kezdjek hozzá? Miért pont a testi része érdekel?

– Mert arról nem lehet beszélni senkivel. Tudod, a lányok milyen hülyék, miket mondanak. A fiúktól meg isten őrizzen. Anyut kérdezzem? Valahogy nem jön, meg Lajos is...

Közben megérkezik Ildikó és Lajos.

– Most már úgyis röviden beszélgethetünk. De várj, kiszólok. Most én beszélek veled fontosat.

Megöleli, megcsókolja az anyját, visszajön.

– Egy kicsit békén hagynak, most majd anyu kezét mos. Mondd el nekem, hogy csinálják.

Megpróbálom magyarázni, nem érti sehogy sem. Azt mondja: – Mondd, először merevedik meg vagy közben, mikor betette? És ha betette, akkor mozdítja vagy nem mozdítja? És hogy tudja betenni?

– Na – mondom –, képzeld el, ha nem merevedik meg, akkor láttad, milyen a kisfiúknak is, hát a férfiaknak is akkor puha és lelóg. Be se tudná dugni.

– Hova dugja be?

– Van egy hüvelynek nevezett rész a puncid közepén, ha jól megfigyeled, érzed. Persze, az neked el van zárva, az a szűzhártya, ami a nyílást fedi, ezt már ismered.

– Igen – mondja.

– Persze először nehéz, mert át kell törni – magyarázom.

– De hogy? – kérdezi ő.

– Hát ide nézz! – Körülnézek, találok egy vázát, aminek nyílása van, és találok egy gyertyát. No, ezzel sikerült demonstrálni.

Hirtelen elkezdünk nevetni.

– Most végre értem – mondja ő. – És ki-be húzzák?

– Igen. Ki-be húzzák.

– Miért húzza ki-be?

– Kinga – próbálom magyarázni –, ennek ritmusa van. Mintha táncolnál, vagy mint mikor boldogan úszol a vízben. Vagy milyen hasonlatot is mondjak? Tudod, tánc közben, mikor egyre jobban és jobban beleszédülsz a mozdulatba, amíg eljutsz valami különleges örömig, már repülsz. Persze ez még fölfokozottabb és még másabb. Vagy gondold arra, mikor tapsolsz egy ritmusban, és egyre jobban és jobban belejössz a tapsolórítmusba. – Hirtelen eszembe jut, hogy itt nem is tudnak tapsolni. Spanyolország-

ban láttam, mikor ketten-hárman fiatalok ritmusban tapsolnak, és akkor eljutottak egy olyan fázisig, amikor a tapsolásnak vihara és öröme van. Ez nem a magyar taps. Mi csak valamire tapsolunk.

– És még milyen a szerelem, mondd! Milyen az egész?

Hogy lehet elmondani a szerelmet? – Kinga, nagyon nehéz elmondani. Várj, inkább elvont dolgokat mondok, amikhez neked is van érzéked. Mindig filozófiát, pszichológiát kérdeztél. Képzeld el, hogy a görögöknek négy szavuk volt a szerelemre. Ebben benne volt a test is, de az csak egy része. Kezdődik a szexszel, ez a test. Az eros, ebben már több van, erre jön a fileo és az agapé. – Elmondom, hogy mit jelent a szex, az eros, a fileo, hogy ember szeret embert, és az agapé, hogy isteni lény szeret isteni lényt, vagy a magasabb lényeket szeretjük. – A fileóból jön – magyarázom neki – a filharmónia, filatélia stb. Képzeld el, az igazi szerelemben mindez együtt van. Szereted a testeddel, szereted a lelkeddel, szereted az értelmekkel, szereted a szellemeddel. Beteljesedsz a másikkal. Kielégülsz a testedben, mert ketten eggyé lesztek. Valóban, az úgy van, hogy a két test egy bizonyos pillanatban egy. Az öröm tetején egy. De ez nem ér semmit, ha nem járul hozzá az, hogy érzelmileg is egyek vagytok, és utána a gondolataitok is közösek. És aztán közösen szerettek különböző dolgokat az életben. És léptek egyre fennebb és fennebb.

– És aztán? – kérdezi.

Eszembe jut megint a nemzetközi statisztika: három év a szerelem átlag kifutási ideje – a szerelemből mennyi maradhat meg, ha kiesik a test? És kiesik a másik és harmadik, és ha marad csak a test? És a négyes építés és a bonyodalmak. Nézem Kingát. Mit mondjak neki?

– Tudod, ez a négyes egység, amit mondtam, hogy minden együtt legyen, ritkán fordul elő. És ha együtt van, és hosszú ideig együtt megvan, az ember akkor sem tudja, hogy boldog, mert olyan természetes. Néha érzi, különös mámort érez, hol a testében, hol a lelkében. De ezeknek a napoknak is megvannak a nehézségei. Tudnod kell azt is, hogy minden házasságban vannak bajok.

Miket mondhattam Kingának? Mit lehet mondani egy tizenöt éves lánynak?

Kinga még sok mindennel lep meg. Egyszer azt mondja: – Tudod, Júliát nagyon szeretem, ő az első felnőtt barátnőm, de nagyon szeretem. Jobban, mint a korombéli lányokat. És téged is nagyon szeretlek. Anyut, Júliát és téged.

– Én mindig azt hittem, hogy nem szeretsz, Kinga.

– Dehogynem, csak mindig el voltál foglalva anyuval. Tulajdonképpen azt hiszem, hogy féltékeny voltam rád. Szerettem volna barátkozni.

– De hiszen akartam barátkozni veled, Kinga, és te utasítottál el.

– Nem. – Kicsit elmosolyodik: – Azt hiszem, büszke voltam. Azt akartam, hogy ne zavarjalak. Hiszen láttam, hogy sose tudtok anyuval együtt lenni. Lajos meg az emberek meg mindenki. Hozzád is annyi ember jött és annyi telefon. Tudom, hogy két-három évben egyszer tudtok találkozni. Emlékszel, akkor régen, mikor együtt utaztunk Vízaknáról ide, Kolozsvárra, akkor én egy dobozzal játszottam, zakatolt a vonat, és ti nem tudtátok, hogy hallom, mit beszéltek. Beszélgettetek az élet mindenféle dolgáról, és akkor kezdtem sejteni, hogy ha felnőttek barátkoznak, és nem férfiak, hanem két nő, ti asszonyok, hogyan barátkoztok... Én akkor szerettelek már, csak nem tudtam mutatni.

Meglep Kinga szemérmes vallomása.

Aznap nem mentem sehova. Csak Bözsit, gyermekkori barátnőmet kerestem. Este

állítottam be hozzájuk. A kopogtatásra azonnal nyit a férje. Kicsi meglepetéssel áll előttem. Örül, de mégis valami furcsát érzek. Izgatottan vezet be. – Jöjjön – mondja.

A lányukat várják, Mártát. Düsseldorfból indult a vőlegényével.

– Csúsós az út – mondom.

– Tudom, hallgattam a rádiót. De nemzetközi múúton jönnek, azt talán már följjárták.

Bözsi gyönyörűen föl van öltözve. Idegesen mondja: – Gyere be, Libus, főzök egy feketét. Tedd le a kabátod. Mondtam, hogy repülővel jöjjenek inkább vagy vonattal. Szörnyű ezen az úton kocsival. De hát úgy akartak jönni, nem lehet velük beszélni. Mindegy.

Bemegyek, láthatóan izgatottak, kevésbé tudnak figyelni. Átadom a gyönyörű svájci zsebkendőket, amiket Mari hozott nekem nyáron. Bözsinek csak szép holmit akarok adni. Mindig szerette az ízléses és szép holmikát. Kicsit meghízott, puhább lett, alig ismerek rá.

– Nyugdíjzástak. Képzeld el, a pimaszok, egy évvel ezelőtt hoztak egy új nyugdíjtörvényt, mindenkinek menni kell. Ha egy évvel korábban megyek, mint most, hogy ők erőszakkal küldtek, akkor magasabb nyugdíjat kapok. Akkor is, ha tovább dolgozom. De hát menni kellett. Majd megőrültem először, untam magam otthon. Nem tudtam mihez kezdeni.

– Egy pár óra munkát vállalj, az jó.

– Á – legyint –, itt nem lehet. De már ha hívnának, akkor se mennék vissza. Most már megszoktam. Mindig hajnalban kelni, meg az a lárma.

– Mit csinálsz? – kérdezem.

– Háztartást.

Minden csillog. Hófehérre van fölcsiszolva a parkett, nincs rajta Bülovit, úgy tartja rendben. Sose szerettem ezeket a fehérre csiszolt parketteket, tudom, hogy zsillettpengevel kaparják föl. Nagy munka. Aztán olyan, mint egy tisztára mosott gyűrődészka. Deszkapadlóból szép, de parkettből nem. Valami steril van benne.

Új függönyök, újrahúzza a bútorok.

Lázasan várják Mártát.

– Telefonált. Te vagy a hibás – mondja a férjének. – Pestről megint hívhattak volna telefonon, de azt mondtad, hogy nem, jöjjenek, amikor akarnak.

– Feküdjetek le – mondom. – Nem fognak megérkezni ma éjjel.

Ideges lesz: – Nem, várni akarjuk.

– Mi jót főztél? – kérdezem, szeretetből.

Erre észbe kap: – Várj, hozok be valamit!

– Ne hozz semmit, nem vagyok éhes.

Erőszakkal édességet ad. Igazán nem kívánom.

– Kávét?

– Tudod, nem feketézem este.

Hogy megnyugtassam, iszom valami alkoholt, már úgysis mindegy. Aztán eszem egy kis franciasalátát.

– Ízlik?

Kivételesen nem jól sikerült, pedig Bözsi remek szakácsnő, jó háziasszony, jó barát.

– Nagyon jó – mondom. Elmosolyodik, boldogan.

Úgy látszik, a Márta várásában megszűnt az önkritikája.

– Örülök neki.

Mind a ketten meghíztak, tompábbak, semmi más nem érdekli őket, csak Márta.

- Nem Izraelbe fog menni? – kérdezem.
- Nem. Kiment nyaralni, s most már lemondott róla.
- Akartam is mondani, hogy ne engedjétek Izraelbe.
- Persze ti nem vagytok jóban Izraellel.
- Csak nem képzeled, hogy amit az újságok írnak, amiatt? Hát az egy pokol, a klíma, meg egymást gyűlölik az arabokkal.
- Tudod, mindenütt ez van a világon – néz rám. – Itt is annyi minden... Képzeld csak, már a magyarokat is szétválasztják a románok, hogy vannak székelyek és vannak magyarok. Mintha a székelyek és magyarok nem azonosak volnának. Mondd meg, zsidó vagyok én vagy magyar vagy román? – tűnődik egy kicsit. – Nem tudom. Képzeld el, Márta...
- A vőlegénye? – kérdezem.
- Rám néz: – Német–magyar–zsidó – válaszolja nevetve. – Jó összetétel. Egy magyar–román–zsidó és egy német–magyar–zsidó, ez jó lesz. – Kicsit elkomolyodik: – Jó lesz? A fiú villamosmérnök.
- Az jó – mondom.

Hamarosan elbúcsúzom. Érzem, nem tudok kontaktust teremteni velük. Bözsi a várakozás lázában alig tud figyelni arra, amit mondok. Legalább lesz egy szabad estém – gondolom. Megállok a lépcsőházban, a boltíves kapu alatt. A felét levágták. Kenyérbolt lett. Nézem az öreg házat. Százötven éves. Bözsi itt született, itt lett nagylány, itt haltak meg a szülei. Mi hátul laktunk, szoba-konyhában. Itt ment férjhez. Itt szülte Mártát, a „kicsi barátnőmet”. Sokáig őriztem az egyik tejfogát egy kicsi Singer varrógéptű-dobozkában. Aztán itt rejtettem a fal egyik repedésébe az antibébi-tablettát. – Szükség esetére – mondta Márta. – Valami csak történik velem. Nem maradhatok örök-ké szűz. Ezért itt börtön jár. Te pedig messze vagy. – Vajon itt fog meghalni Bözsi?

Nekivágok az útnak. Vajon jár-e a busz?

Összeverődött tömeg a megállóban. Óriási tülekedés, de sikerül följutnom. Elfelejttem lyukasztani a jegyem. Botrány lesz, ha elkapnak. Majd azt mondom, hogy külföldi vagyok.

Rossz helyen szállok le, újabb jégpályákon keresztül hazaérkezem.

Otthon csöndes este Ildikóval. Miről is beszélgettünk? Ildikó csak szakmai dolgokról beszél, aztán meglepetésszerűen azt mondja: – Tudod, megismertem egy férfit, és ő érdekel. Nincs miért hozzáméjjenek Lajoshoz. Minek? Kingát zavarná, a házasság értelmetlen. Végre most, hogy elmúltam ötvenéves, elmaradt a vérzésem is. És megint érdekel valaki. Ez jó és frissítő. Nem akarok semmit. Nem is tudom, hogy ő is szeret vagy nem. – És elkezd mondani, hogy találkoztak. – Megnézte egy előadásomat, és odajött. A szemében fény volt és emberség, és megértettük egymást. Újból ismerni valakit és megérteni és érezni, hogy mégis férfit Ez jó...

A munkám iránt érdeklődik, nyugdíjazás stb. – Miklós és te hogy vagytok? – kérdezi. De valahogy érzem, hogy nem akar belemenni a témába. Én se. – Nagyon bonyolult – mondom. – Nézd, Lajosnak külön lakása van, és mégis folyton itt lakik. Nem lehet külön lakni és együtt lakni. – Aztán nevetve néz rám: – Tudod, valahogy mi már önállóbbak lettünk. Azt mondod, hogy szeretsz egyedül lenni, és jól vagy, hogyha egyedül vagy, nem zavar, ha nincs otthon, nem zavar, hogy hol van. Látod, én ezt mélységesen megértem. Gondolkoztam rajta, hogy ez az öregség vagy nem? Nem az öregség. Felnőttek lettünk vagy emancipálódtunk. Sose akartam emancipálódni, mert mindig is önálló voltam. – Mulat egy kicsit magán. Aztán rám néz: – Tulajdonképpen te,

amilyen nagyon szeretted és foglalkoztál és törődtél velem, és rá figyeltél, valahol, Malacka, mindig önálló maradtál. Malacka, te Malacka voltál, és Malacka vagy. De aztán Miklós más is, mint a többi férfi – mondja. – Az ő önállósága...

Belép Kinga, elhallgatunk. Kinga zavart mosollyal megáll: – Ugye, azt szeretnétek, hogy menjek ki?

– Nem, maradj itt, Kinga.

Aztán este Kinga megint bekéredzkedik a fürdőszobába.

– Tudod, Kinga, az úgy van, hogy ha én a férjemről mondok valamit, akármilyen kicsi rosszat, akkor nem mondhatom előtted sem. Senki előtt. Anyádnak mondhatok bármit, mert harminc éve vagyunk jóban. Mondhatom, hogy goromba vagy durva velem. De nem goromba, nem durva. Csak időnként ideges – teszem hozzá, hogy magyarázat is legyen. – Ugye világos, hogy ezt más előtt nem mondhatom. És biztos vagyok benne, te is fogod érezni, hogy akit szeretsz, arról nem mondatsz rosszat, és nem beszélhetsz annak a belső ügyeiről, sem a te belső ügyeidről, amelyek hozzákötnek. Mindig olyan érzésed van, hogy kiadod. Csak annak a barátnak, akit szeretsz, és tudod, hogy ő is ismeri és becsüli, annak mondatsz valamit. Olyasmit, amiben bizonytalan vagy, és várod, hogy ő mit válaszol.

– Igen – bólint Kinga –, de a szerelemről keveset beszéltél nekem. És azt is mondd el, hogy mi a projekció. S mik a projektív tesztek. Az intelligenciavizsgálatokról sem beszéltél.

Furcsa, hogy a fürdőszobában ilyen kérdéseket tesz fel. Szép, szabályos, tiszta teste van, egyetlen anyajegy a hátán.

Lajos kopogtat: – Siessetek!

Kinga rendkívül ingerültté válik: – Látod? Itt sem hagy békét. Borzasztó.

– No de Kinga, le kell feküdni. Nekik is szükségük van a fürdőszobára, itt van a véce is. És mi itt tereferélünk. Más helyen is tehetnénk. Például a te szobádban.

– A te szobádban! – nevet. (Átadta nekem a szobáját.) – Mondd, jól alszol a szobámban?

– Igen, nagyon jó hely.

– Szeretném, ha oda tennék könyvespolcokat, mert minden a földön áll. De ahhoz téglák kellenének. – Megegyezünk, este lopunk téglákat. Szemben egy nagy halom áll az utcán.

Másnap este le is megyünk, körbenézünk, de Ildikó és Lajos ellenáll. – Nem, nem, nem. Itt abból akkora ügyet csinálnak, éveket lehet érte kapni.

– Én külföldi állampolgár vagyok, engem nem dugnak börtönbe pár tégláért.

– Kellemetlenséged lehet, és tudják, hogy ide hoztuk a téglát.

Kinga szomorú, hogy elvesztették a játékot, hiszen már ki is néztük és kicsúszkáltuk az utat a téglákig.

– Legalább egyet hozzunk el – könyörög.

– Nem – tiltakozik Ildikó, ezúttal keményen.

Kinga sértődötten elvonul, látom, hogy duzzog, kedvetlen. Aztán bejön hozzám, azt mondja: – Látod, anya engedné, hogyha nem volna itt Lajos. De itt van Lajos, akkor minden más. Mondd, a nők megváltoznak a férfiak mellett? Az anyák is megváltoznak?

Eszembe jut, hogy Ildikó egyszer elmondta, Kinga sírva kérdezte: – Anyu, Lajost szereted jobban vagy engem? – És ő nyugtatta: – Kinga, tudod, hogy téged szeretlek

legjobban a világon. Minden anya legjobban a gyermekét szereti. Sem a férjét, sem senkit nem szerethet jobban, mint a gyermekét.

Kinga akkor ránézett: – De vannak anyák, én tudom, hogy vannak anyák, akiknek fontosabb a férjük vagy a szeretőjük.

– Kinga, ez nem igaz, ezt csak képzeled. Ilyen anya nincs.

Mondom: – Ildikó, te is néha egy kicsit más vagy, ha ott van Lajos.

– Igen. Két tűz között fáradt és ingerült leszek.

Még Balog Annát akarom meglátogatni. Megyek váratlanul, oda se telefonálok. Utálom a telefonokat. Nagyon meglepődik, amikor belépek, nem azon, hogy ott vagyok, hanem: – Hogy kerültél be? – Nyitva volt az ajtó, ki van írva: a kutya harap. Nem tudom, az övék vagy a szomszédé. Az övék barátságosan fogadott, a felső ajtó is nyitva állt. – De hiszen a kapu is zárva szokott lenni. – És tényleg, máskor, ha valaki csönget, ki kell menni a kapuig.

Ott tart ebédre. Míg főz, kimegyek a temetőbe Sanyi sírjához. Itt aztán tényleg négykézláb kell másznom, a körmeimmel kapaszkodom, fenéken csúszom, mert a domboldal, ami a temetőhöz vezet, meredek. Csuromvizes leszek az izzadságtól, mire elértem a sírt. Otthon megköszöni a krémet, amit küldtem, arckrémet kért. Mondom, hogy nagyon jó román kréme vannak. – De nem nekünk – legyint –, azokat külföldre viszik.

Megérkezik a férje, láthatóan elégedett. Az asztalon még ott vannak a maradékok, ötvenedik születésnapját ünnepelték.

A kutya szaglássza a cipőmet, érzi a másik kutya szagát.

Hosszas beszélgetés után indulok haza.

Vásároltam egy fekete bársonykendőt fekete bársonyrojttal, belehímmezve kis piros rózsák, ezt viselik most Kalotaszegen. Ezt kapta Kinga is ajándékba. Hazahoztam a másikat. Miklós elvitte ajándékba egy kislánynak.

Pliszírozott fekete szoknya ugyanolyan hímzett piros rózsákkal. Sokan viselik Budapesten. Kalotaszeg beleszól a pesti divatba.

Ildikó cserepeket vett, ott hagyta Andrásnál. Felveszem. Viszem a cserepeket.

Kimegyek a piacra, és nem találok semmit. De a Széchenyi téren egy nagy vas- és edényboltban meglepetésemre bokályokat és rózsás cseréptányérokat látok. Nem tudok ellenállni. Válogatok, egymásra rakják. Nagy barna csomagolópapírba burkolják. Lehetetlen nagy csomag. Nincs fogása. Taxi sehol. Leteszem a másikkal együtt a bejárat cementlépcsőjére. Most mit csináljak? Akkor odalép hozzám Kinga barátnője, Júlia. Nézi a csomagom. Azt mondja, beviszi a színházba vagy a lakására, nem messze lakik tőlünk.

– De nehéz lesz.

– Semmi ez nekem.

Könnyedén kapja fel és viszi a cserépcsomagokat.

Este jön, és hozza. Júlia öreglány, egyedül él. Egyszer volt egy szerelme, akivel két évig élt együtt, aztán meghalt tüdőbajban. Ő eszperantóul tanul.

– Két év múlva nyugdíjba megyek – mondja mosolyogva. – Szeretem az életet. Akkor fogok utazni. Ha engednek. Ha nem engednek, az sem baj, jó lesz nekem Románia is. Elég nagy az ország. Maga Erdély is elég volna. – De hátha valahova még kijutok egyszer az életben. És most randevúra megyek – mondja nevetve. – Valaki, bukaresti eszperantista itt volt, lekéste a repülőgépet, nem tudtam, miért telefonál. Most

velem akar találkozni. Hát megyek – nevet, és leteszi a hatalmas csomagot, amit idecipelt a cserepekkel.

– Nehéz volt – emelgetem.

– Semmi – mondja ő.

– Várj, kapsz egy görög bugyit. Van nálam egy, Magyarországon árulják: ez jó lesz a randevúra.

Nevet.

Kinga is velünk van, tudja, hogy játszunk, nagyon jól tudja, hogy Júlia nem fog lefeküdni.

Kicsit eltűnődöm, mit változott a hang Erdélyben egy fél évszázad alatt. Régen még a bugyi szót sem ejtettük ki.

Erről jut eszembe, hogy Kingának adtam egy kis rövid ujjú pulóvert, azóta egyfolytában viseli. És a főpróbára, amire elvittek, azt mondta: – Ne gyere feketében. Az igazgató azt fogja hinni, hogy a darabot gyászolod. – És rám adja Ildikó zöld pulóverét.

Az összes munkatársa fölismerhette a pulóverét, mulatunk Ildikóval. Oda se neki.

Az igazgató odajön hozzám: – Itt van, asszonyom? Titokban tartják, hogy Kolozsvárt tartózkodik?

Utolsó dög, gondolom magamban, mert Ildikó utálja.

– Miért mosolyogtál rá? – kérdezi Kinga. – Hiszen tudom, hogy nem szereted, anyu se szereti.

– Anyu miatt, ha mutatom, hogy utálok, anyunak még nehezebb, tudod, milyen nehéz a helyzete a színházban. Román igazgató, magyar rendező.

Hirtelen odavágódik elélem egy nő, és megölel, megcsókol: – Te, viszem a gyermeket Pestre. Központi idegrendszeri sérülés, kivizsgálás kellene. Lehet?

– Persze. Megmutatom neurológusnak, gyermekpszichiáternek, pediáternek, jó?

– Igen.

Megbeszéljük a részleteket.

Mikor elmegy, azt kérdezi Kinga: – Ezt szereted?

– Nem tudom. Nem ismerem közelebről, csak azt tudom, hogy anyu barátnője.

– Hát akkor miért segítesz neki olyan készségesen?

Csodálkozva nézek rá. – Ha te orvos vagy pszichológus lennél, bárki a világon jönne hozzád, és mondaná, hogy a gyermeke központi idegrendszere sérült, te is mindenkinek azt mondanád, hogy segítesz. Hát ha megtehetem, miért ne tenném meg? Azonkívül tudom, hogy mind, aki itt van, anyu barátnője vagy barátja vagy munkatársa.

– De hátha rossz?

– Nekem a betegnél mindegy, hogy rossz a szülő vagy nem rossz. De miért mondod rá, hogy rossz?

– Tudod, nagyon furcsa ember.

– Ahá, Melinda – ismerem föl.

– Malacka – néz rám nevetve –, te mindenkit elfelejtesz?

– Igen, mostanában gyakran fordul elő, hogy nem ismerek meg embereket. Sosem volt jó arcmemóriám, de most már ez kezd komollyá válni...

Utolsó este, készülődés. Hajnalban indulok, belép a szobába Kinga: – Akkor most búcsúzol? – és megölel.

– Aludni fogsz reggel – mondom –, nem ébresztelek föl.

Tűnődve rám néz: – De ébresszél.

– Nem, majd míg alszol, megcsókolom a hajadat.

Meg is csókolom reggel. Piggí dühösen ugatni kezd, és odarohan hozzám. Kinga nem ébred fel. Aztán Piggí kikísér az ajtóig, majd egy kis tétovázás után lejön velünk a lépcsőn, pisilni megy. Addig várunk Lajossal.

– Menj föl.

Fölmegy, Ildikó beengedi, int az ajtóból: – Piggí nem tudja, hogy nem jössz vissza.

Természetesen megint sötét, csillagos éjszaka van, amikor elindulok. Pedig ez a vonat nem is olyan korai. Természetesen csúszik, rettenetesen csúszik az út. Alig tudunk elvergődni a taxiig. A taxi is csúszkál. A jégpályák jegyében telt el ez a három nap.

Kolozsvártól Pestig, azt hiszem, sokat aludtam. Aludtam. Aludtam.

Kinézttem az alföldön. Ez a végtelen lapos táj – máshova érkeztem. Otthagytam azt, ami kínos, fáj, de ott maradt Kinga is, Ildikó is, Bözsi és a régi ház, a régi utcák és minden, ami románná változott, és szép és régi és új és más és elfedett, és más nyelven beszélnek – és otthon vagyok. Csak hozom a cserepeket. Nem is tudom, ez a sok cserép nálam mi. Hiszen aztán elajándékoztam valamennyit.

Megérkezés

Valamelyik este csöngettek. Kinyitom az ajtót, Anca áll ott.

Int a kezével: – Csitt, ne félj, nem maradok sokáig, valami fontosat akarok mondani. Ma éjszaka meggyilkolnak.

Fölnevettem: – Te, ez kitűnő. Szívesen halok meg, elég volt az életből.

Aztán azt mondja, őt már megölték. Erre még jobban megörültem, és mondom: – Akkor legalább elmesélheted, hogy milyen a halál utáni élmény, tudod, ezzel foglalkozom.

Neki is adtam egy cserepet.

Jó volt, hogy nem féltem tőle. De épp most a halállal, megöléssel fenyegetett – teljesen becsavarodott.

Mindez olyan közeli és távoli egyszerre, mintha valami folyamban úsznék. Eszembe jutott, hogy a temetési ének így hangzik: „Circumdederunt me gemitus dolores.” (Körülvettek engem a fájdalomnak jajai. A fájdalom nyögései. A halál nyögései, fájdalmai.) Úgy éreztem egypár napig, hogy körülvesz a sötétség, és ebből aztán nehezen ment a kiszabadulás.

Anca hozzá tartozott.

Miklós elment Orosziba, itt a lakásban másfél órát együtt töltöttem ezzel a szerencsétlen örülltel. Amúgy egy aranyretikül volt nála és fekete táska, fekete bunda, kucsma, azon egy fehér csuklya. Eltakarta az arcát.

Mikor megpróbáltam kitenni, öltöztettem és mondtam: – Most menj, kikísérlek. – Az arcába húzta a kucsmát.

– Én vagyok az arc nélküli ember.

Megöleltem. – Neked akkor is van arcod.

Ilyenkor fölengedett a szeme villogása. Furcsán, összevont szemöldökkel, kutatva járt a lakásban. Követelte, hogy menjünk ki a teraszra, mert ott vannak a gyilkosok. Miklóst is megölik, az ő férjét is. Megölték a lányát. A fiát kilökték a vonatból, és szörnyet halt. Látom, ezúttal nem szexuális megszállottságban, hanem halálőrjöngésben van.

Azt mondja: – Pszt, vigyázat! Lehallgatnak, megfigyelnek!

– Tíz éve, Anca, megszoktuk!

Ez a reális hang megnyugtatta, leszerelte. Úgy örültem neki, hogy képes voltam rá. Még két dolgot akarok leírni.

Elővesz egy üveg befőttest, az alján egy kis meggy, és azt mondja: – Gyere, együnk. A kezeddal is belenyúlhatsz.

Azzal a cseréppel, amit neki adtam, boldog volt. Mielőtt elment, még azt mondta: – Volt egyszer egy pszichológus, kértem tőle egy tükrös szívet. Kétféle adtam volna a tükrös szívért, de nem hozott nekem.

Mikor a sálat a nyakába tettem, hogy siettessem az elmenetelét: – A fekete felét! – ordította. – A fekete felét! – súgta keményen, az arcomba hajolva. – Nem érted?

Rájöttem, ha megfordítom a sálját, a belső fele fekete.

Kicsit megenyhült: – Gombold be a kabátom.

Átgomboltam a pulóverjét is, ami rosszul volt gombolva, a nadrágja slicce nem volt fölhúzva, fölhúztam a cipzárt.

– Ne dédelgesd a fájdalmat – kiáltotta.

Aztán követelte, hogy minden villanyt oltsak le, úgy akar kimenni. Ez elég félelmetes volt. Eloltottam, de hallottam, hogy az előszobában belebotlik a bútorokba. Aztán visszarohan őrjöngve, rám veti magát – ez csak mint gondolat futott végig rajtam. Hallottam, ahogy kilépett az előszobáajtón. Tudtam, hogy a lépcsőn a kanyarban nagyon nehéz lesz lemennie: fölgyújtottam a villanyt.

Felnézett, iszonyat tükröződött az arcán, ordított: – Oltsd le a villanyt!

Éjszaka volt már. Nesze nektek, ház lakói – gondoltam.

– Oltsd le a villanyt! – ordította újból.

Aztán a fal felé fordult, és eltakarta az arcát.

– Automata, Ancsa! – magyaráztam. – Automata, nem tudom lekapcsolni.

– Akkor menj be! – ordította.

Valljuk be férfiasan: könnyebb volt bejönni. Bejöttem, becsuktam az ajtót, és lefeküdtem, elaludtam, ahogy minden este elalszik az ember – mert fáradt.

Másnap azt mondja Erzsike, a házmesterné: – Alike, nem is tudja, éjszaka mi történt. Valaki nem tudott kimenni, nem találta az utat kifelé, pedig a kapu mindig nyitva van, és kiabált, hogy villanyt, villanyt, segítség! Tudtam, hogy maga nem hallja, fölkapcsoltam a villanyt.

Kinn voltunk Orosziban, anyám itt a lakásban, Pesten, és meséli, hogy megjelent Helmeczy Jóska. Elfelejtettem, hogy még egy Helmeczy van.

Hozott kolbászt, szalonnát, hazai kenyeret, hazai süteményt, rumot, borsot. Anyám nem akarta elfogadni.

– Miklós bácsival hogy volt a temetés? – kérdezte.

No, mit meséljünk neki erről a temetésről?

És nem tudott arról se, hogy Magdának, a másik unokatestvérnek a lánya meghalt Bukarestben a földrengéskor.

Amikor megérkeztünk, itt várt a Magda lapja, üdvözlő karácsonyra Guszival, a férjével. Nem tudnak magyarul írni, azt írják: Buda Pest, Magyar Ország.

Aztán jön egy lap Böskétől, jócskán megkésve. Havas ház, őzikék, a hóra csillogó ezüstport szórtak, a másik oldalán:

„Miklós bácsi gyöngéledik, de én állok mellette. Minden jót kívánok karácsonyra: Bözsi.”